

Budai Társaság

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2022. április * 5782. Niszán * XXIV. évfolyam 3. szám

Háború vagy béke - háború és béke?!

Dr. Verő Tamás:
**Háború vagy béke -
háború és béke!?**
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
**Egy nő készítette el az első
izraeli zászlót...**
3. oldal

Silló Sándor:
Magyar kántor Sydney-ből
4-5. oldal

Kácsor Zsolt:
Teltházás öröme
- könnyekkel
5. oldal

Kácsor Zsolt:
Kardos Péter
6-7. oldal

Wilm Hosenfeld
8. oldal

Porosz Péter:
A-5072
9-10. oldal

A Mive Klub proramajánlója
11. oldal

A Mive Klub
áprilisi programja
12. oldal

A háború mindig szomorú, gyászos, szörnyűségeket, pusztulást és halált hoz. Itt van a közelünkben, itt zajlik pár száz kilométernyire tőlünk. Amennyiben választani lehet, akkor természetesen nem kérdéses, hogy mindenki a békét választja, nyugalmat, ideális helyzetet, mégis öldöklés, menekülés, otthonok lerombolása, elvesztése, életek nullázása, amit látunk, hallunk, tapasztalunk. Ömlik felénk a szörnyűbbnél szörnyűbb hírek tömege, és mi - amit lehet - megpróbálunk segíteni, adakozunk, gyűjtünk, imádkozunk. Ez nem hozza el a békét. Sajnos, a mostani helyzetet nézve, még ha eljön a békekötés, az sem fog teljes békeséget hozni.

Sokrétű a helyzet és a várható következményei kiszámíthatatlannak tűnnek. Nekünk ezzel kell együtt élnünk. Nincs más választásunk. Ez most egy olyan új helyzet, amire nem voltunk/vagyunk felkészülve. Próbáljuk a kialakult körülményeket megérteni, utána menni, tartani vele a ritmust, de a háború vagy béke vagy-vagy léte már a múlté.

Pablo Picasso: Guernica

Háború és béke van/lesz?! Ebben kell megtalálnunk az egyensúlyt. Nem szabad hagyni, hogy a háborús helyzet teljesen felborítsa az életünket, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy emberek menekülnek, nincstelenekké, földönfutóvá válnak! Nekünk kötelességünk a lehetőségeinkhez mérten segíteni rajtuk! Lelkünk egyensúlyra fontos, mert csak akkor tudunk másoknak támaszai lenni, ha nem rogyunk össze a borzalmas életutakkal való szembesüléstől, nem rombolja le emberi mivoltunkat a gyerekek és felnőttek szenvedése. Meg kell hallanunk a segélykérők kiáltását! Ugyanakkor ezzel egy időben a saját, szeretteink, családtagjaink, közösségünk lelki és testi

állapotával is törődnünk kell. Nehéz megtalálni azt a vékony ösvényt, amelyen járva segíthetünk, minél kevesebb kárt okozva - akár véletlenül - az amúgy is meggyötört embereknek. Kevesen vannak/vagyunk, akiknek van ebben tapasztalata.

Pablo Picasso: Békegalamb

Hagyományaink azt mondják, szép nagyon, ha úgy segítünk, hogy (nem magunkat reklámozva és a külvilágnak dicsekedve) csöndben, háttérben maradván, de tesszük a dolgunkat, azt csináljuk, amit kell, amit szívünk és lelkünk diktál. Nem szabad számon kérni, hogy ő miért csinál kevesebbet vagy többet, máshogy teszi, nem úgy ahogy mi gondoljuk. Folyamatos önvizsgálattal, és kérdések feltevésével - magunknak és mások felé - találhatjuk meg a helyes, a követendő utat. Nem szabad becsukni, lehunyni a szemünket, elfordítani az arcunkat, hogy ne lássuk a valóságot, a történéseket, de ugyanúgy nem szabad minden mást háttérbe szorítani, és elhanyagolni a régi életünket és annak feladatait!

Sokszor lelkiismeretfurdalást érzünk, úgy érezzük, többet kellene tennünk a menekültekért, de mindenki csak a saját lelki és anyagi helyzetéhez mérten tud segíteni. Meg kell találni az egyensúlyt és készenlétben kell állnunk. Mi vár ránk? Készen kell lennünk, fel kell készíteni testünket, lelkünket, környezetünket a háború és béke mellett való élésre. Ebben támaszai kell legyenek egymásnak. Az Örökkévaló mindig velünk van, és mindig ott is lesz velünk!

*Dr. Verő Tamás
főrabbi*

✧ Imaidők ✧

2022. év áprilisi imarendje - 5782. Niszán

Április	01. 18.30	péntek	Kabalat szombat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 18.55)	Ádár II. 29.
	02. 10.00	szombat	Ünnepi ima - P. háhodes, Ros Hodes, TAZRIA (Hávdálá: 20.01)	Niszán 01.
	04. 07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	03.
	07. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	06.
	08. 18.30	péntek	Kabalat szombat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.05)	07.
	09. 10.00	szombat	Ünnepi ima - Sabat HaGadol, MECORÁ (Hávdálá: 20.12)	08.
	11. 07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	10.
	14. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	13.
	15. 18.30	péntek	Kabalat szombat, szombat fogadása, kiddus, erev PÉSZÁH, SZÉDER I. ESTE (gyertyagyújtás: 19.15)	14.
	16. 10.00	szombat	Ünnepi ima, PÉSZÁH (Hávdálá: 20.23)	15.
	16. 18.30	szombat	Esti ünnepi ima, erev PÉSZÁH II. SZÉDER II. ESTE, Omer 1. napja	15.
	17. 10.00	vasárnap	Ima - ünnepi istentisztelet, PÉSZÁH II. NAPJA (Hávdálá: 20.25) O. 2.	16.
	18. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima O.3.	17.
	21. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	20.
	21. 18.30	csütörtök	Esti ima, erev PÉSZÁH 7. NAPJA (gyertyagyújtás: 19.23) O. 6.	20.
	22. 10.00	péntek	Ünnepi reggeli ima, PÉSZÁH 7. NAPJA	21.
	22. 18.30	péntek	Kabalat szombat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.25) O. 7.	21.
	23. 10.00	szombat	Ünnepi ima, PÉSZÁH 8. NAPJA, O. 8. (Hávdálá: 20.34)	22.
	25. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima O. 10.	24.
	28. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima O. 13.	27.
	29. 18.00	péntek	Kabalat szombat, szombat fogadása, kiddus, O. 14. (gyertyagyújtás: 19.34)	28.
	30. 10.00	szombat	Ünnepi ima - AHAREJ MOT, O. 15. (Hávdálá: 20.46)	29.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5782. év Niszán (április) havában

Ábrahám Jenő	Április 23.	Maier Judit	Április 21.
Békési Imréné	Április 09.	Mándi Erika	Április 01.
Farkas Márta	Április 22.	Pál Ernő	Április 09.
Feithné Gráder Rózsa	Április 15.	Pataki Györgyné	Április 19.
Földvári Dezső	Április 05.	Sárosi Silber Andor	Április 22.
Földvári Dezsóné	Április 11.	Vámosi János	Április 19.
Grósz Mór (Majs eben Dovid)	Április 21.	Várnai Tibor	Április 04.
Kulcsár Tibor	Április 05.		

A FRANKEL ZSINAGÓGA ALAPÍTVÁNYÚJ SZÁMLASZÁMA:

ERSTE BANK

SWIFT BIC: Hu85

11600006-00000000-98071801

☆☆☆

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ADÓJA 1%-ÁVAL A FRANKEL ZSINAGÓGA ALAPÍTVÁNYT!

ADÓSZÁM: 18114878-1-41

A MAZSIHISZ TECHNIKAI SZÁMA: 0358
KÖSZÖNJÜK!

☆☆☆

A BBYO fiataljai meghallgatták Szél Dávid előadását, aki segítette megérteni a háborúhoz való viszonyunkat, érzéseinket. A beszélgetés után készítettek nagyon sok szendvicset a menekülteknek, amit a Nyugati pályaudvaron szétosztottak.

☆☆☆

Izrael lett a világ kilencedik legboldogabb országa az éves *World Happiness Report* szerint, mindössze egy ponttal, de megelőzte Norvégiát, és Új-Zélandot is - írja a *The Jerusalem Post*.

Mi itt egyre boldogabbak vagyunk a növekvő árak és megélhetési költségek ellenére,

Háztáji Hírek

helyezésünk meredeken emelkedik: 2021-ben még csak a 11., és 2020-ban csak a 14. helyet szereztük meg. Alapvetően idén is a skandináv országok uralták az élbolyt, és Finnország immáron ötödik éve a világ legboldogabb országa. A második helyen Dánia végzett, mögötte Island, a negyedik Svájc, melyet Hollandia és Luxemburg kö-

vet, majd az északi államok, Svédország és Norvégia következnek. A lista végén, a talvallyal megegyező helyen Afganisztán futott még. És minek alapján mérik boldogságunkat? Figyelembe veszik a GDP-t, a társadalmi összetérmeteket, azt, hogy mennyire támogatja az egyént a társadalom, ha bajba jut, fontos még a várható élettartam, az életmódváltás szabadsága, a nagylelkűség és a korrupció. Magyarország idén az 51. helyen végzett, noha 2020-ban még 43. helyen állt. Idén tizedszer adta ki az ENSZ Fenntartható Fejlődési Megoldások Hálózata (UN Sustainable Development Solutions Network) a Világ Boldogság Jelentését (World Happiness Report).

Sherer Anett

(Forrás: izraelinfo.com)

☆☆☆

Az ukrainai menekülteknek szánt adományokat továbbra is várja a JCC Budapest - Bálint Ház. Az Ukrajnából érkezőket elhozzák ide és válogathatnak. Csak jó állapotban lévő dolgokat kérünk! Tavasz ruha, cipő, játék, takaró, matrac, tisztálkodási szerek, pelenka, bébiétel, stb. Köszönjük!

☆☆☆

Egy nő készítette el az első izraeli zászlót

Jeruzsálemben

Rebecca Affachiner egyedülálló, vallásos zsidó nő volt, aki több kontinenst is bejárta, hogy ideális letelepedési helyet találjon a diaszpórában élő zsidók számára...

A szenvedélyes, kalandvágyó, vonzó, jól képzett, kozmopolita világotutató és tehetséges szervező Rebecca Affachiner szokatlan életet élt a 20. század elején egyedülálló, vallásos zsidó nőként. Számos területen lett a legkiválóbb, gyermektelen nő volt, de rengeteg gyerek életét segítette, miközben egyedülálló nőként kísérő nélkül járta be a világot.

Rebecca Affachiner a mai Fehéroroszországban született 1884-ben, egy szefárd zsidó családban, majd 4 éves korában a szüleivel együtt New York-ba emigrált. A korban szokatlan módon hivatásos szociális munkásnak készült, majd 1904. decemberében beiratkozott a Zsidó Teológiai Szeminárium esti kurzusára. Bár nem lett rabbi, de 1908-ban ő lett a New York állambeli Hudsonban a *Fiatalkorú női elkövetők otthonának* zsidó lelkésze, és számos kezdeményezést vállalt, hogy pozitív példaképet és támogatást nyújtson a New York-i hátrányos helyzetű zsidó lányoknak.

Néhány évvel később részt vett egy nagy amerikai cionista kampányban, a-

melynek célja azt volt, hogy Harding elnök fogadja el a Balfour-nyilatkozatot. 1921-ben, amikor Chaim Weizman és Albert Einstein a cionizmus népszerűsítése érdekében turnézott Amerikában, Affachiner rendezvényt szervezett velük, és 25 000 dollárt gyűjtött össze a Connecticut állambeli Hartfordban élő helyi közösségtől, ami akkoriban hatalmas összegnek számított, írja a *The Librarians*.

Az eredeti zászló

Az 1920-as és 1930-as években Affachiner beutazta a világot, részben szabaddós céllal, részben pedig azért, hogy jobban megértse, hol tudnának menedéket találni a diaszpórában élő zsidók. Az 1920-as évek végén Rebecca nagy lehetőségnek tekintette a cionista mozgalmat a zsidók számára. Úgy vélte, hogy a cionizmus segítségével tudnak a zsidók új hazát teremteni a diaszpórában eltöltött évszázadok után. Miu-

tán visszatért az Egyesült Államokba, számos előadást tartott Palesztináról, majd néhány évvel később, 1934 januárjában Izrael földjére költözött, Affachiner gyorsan bekapcsolódott a jeruzsálemi életbe, ahol a hajléktalan és hátrányos helyzetű gyermekeket segítette otthonhoz jutni.

Eközben a holokauszt közeledtével Romániába és Kelet-Európa más helyeire utazott, hogy ösztönözze az Izrael földjére irányuló bevándorlást. A háború után egyre inkább bekapcsolódott a Nemzetközi Vöröskereszt munkájába.

Annak ellenére, hogy az amerikai kormány figyelmeztette, hogy hagyja el Palesztinát a biztonsági helyzet megromlása miatt, Izraelben maradt az 1948-as függetlenségi háború ideje alatt is.

„Nem hagyhatom el a testvéreimet” - mondta akkoriban egy helyi lapnak. - „Egész életemben arra vártam, hogy lássam a zsidó állam újjászületését. Nem áll szándékomban elmenni.”

Amikor meghallotta, hogy David Ben-Gurion 1948. május 14-én kikiáltotta Izrael államot, Rebecca Affachiner elővett egy lepedőt, amelyre két zsírkértával rárajzolta a csíkokat és a Dávid-csillagot, és kitűzte az első zászlót Jeruzsálemben.

Forrás: akibic.hu

Magyar kántor Sydney-ből

Shimon Farkas korunk legjobb kántorainak egyike. Hangjának egyedi tónusa már sok zsinagógai közösség szívét megmelengette. A Magyarországon született Simon - írjuk magyarul az utónevét is, ha Ausztráliában is magyarul írja a vezetéknévét - Izraelben nőtt fel, aztán a családdal együtt Sydney-be költözött. A nagyváros Központi Zsinagógája 22 évesen választotta vezető kántorává, és 15 évet szolgált ott. Azóta kántorként és üzletemberként bejárta a világot, mi éppen Tel-Avivban csíptük el az Ichud Olam zsinagógában, ahol Chaim fia a kántor, és ahol vendégként az idei Jom Kipurkor ő énekelt a Kol Nidré, amibe egy magasztos pillanatban belecsempészte a Szól a kakas már dallamát.

Nem „bennfentes” interjú lesz ez, én nem ebben a közegben nőtem fel. Amit a világ nagy kántorairól tudok, azt olvastam, a művészetüket lemezekről ismerem. Tehát mielőtt beszélgetni kezdtünk (erre már a tel-avivi Hiltonban került sor), ezt előrebocsátottam Simonnak.

Olvastam egy interjút a fiaddal, Dovval, aki a melbourne-i közösség kántora. Azt nyilatkozta: „Nekem apám volt az első mesterem.” Aztán ezt a motívumot, az apáról fiúra szálló tradíciót több híres kántor életrajzában is megtaláltam. A te történeted is kántor dinasztiairól szól?

Mi nem voltunk kántor dinasztia, de még lehetünk. Szép volt a hangom, és ha társaság volt nálunk, már egészen kicsi gyerekkoromban előretolt az apám, hogy énekeljem el a Hava nagilat, a Cena cenát meg más népszerű dalocskákat. A hango- mat, a hallásomat anyámtól örököltem, pedig nem ő volt kántor, hanem a bátyja. Ez a nagybácsi itt élt Izraelben, később pedig Amerikában - tőle nagyon sokat tanultam. Szóval valahogyan mégiscsak dinasztia ez. Fehérgyarmaton születtem 1949-ben, de amikor két éves lettem, a család alijázott. Itt laktunk Tel-Avivban. Nagyon szép templomunk volt, a Jabotinsky úton, apámmal, amíg élt, oda jártunk. Az ötvenes években szinte minden zsinagógában volt kántor. Nálunk még kórus is volt. Ott énekeltem először, hatévesen.

...és akkor el is döntötted, hogy kántor leszel...

Ugyan, dehogy! Az jóval később történt, 21 éves koromban. Közgazdaságtant tanultam az egyetemen, de itt nagyon előreszaladtunk. Tízéves voltam, mikor az apám meghalt. A család Amerikába költözött, mert anyám rokonai ott éltek, Brooklynban. Volt ott egy híres kántor, Moshe

Koussevitzky. Gyerekként énekelhettem abban a templomban, ahol ő. Magánórákat sajnos nem kaptam tőle, de az is sokat számított, hogy közelről figyelhettem. Ő csak egyszer imádkozott egy hónapban, de nem messze az ő templomától volt egy kis stibl. A rabbit Jungreisnek hívták, a stiblt meg Gyarmatinak, mert a rabbi fehérgyarmati volt. Na, ott tényleg sokat tanultam a nuszachról, a szöveghagyományról, a zenei tradícióról. De, mondom, akkor még mindig csak tizenéves voltam. Még gyermekként, itt Tel-Avivban tanultam zongorázni, és kilencévesen énekórákra jártam Tibi Schwartzhoz, aki azelőtt a Rumbach kántora volt. Jóval később aztán Sidney-ben találkoztunk, mert odaköltöztünk, amikor 21 évesen megnősültem. Tibi abban a templomban volt kántor, ahová apósoméék jártak. No, akkor döntöttem el, hogy ez lesz az életem. Hát, ez ötven éve volt.

Soha nem vonzott a showbiznisz, hogy ott próbálj szerencsét?

Shimon Farkas

Dehogynem! Mindig énekeltem operát, jazzt, népszerű dalokat. Az O sole mio minden koncertemen elhangzott.

Nem csábultál el, hogy végleg a szó- rakoztató műfajt válaszd?

Ugyan! Én a családom körében akartam élni. Nem vonzott az a világ, amit a show kínál. 22 évesen született az első fiam, Chaim, rá egy évre a lányom, Mimi, aztán Dov fiam. Ő most Melbourne-ben kántor. Vele nagyon sok furcsa koncertet csináltunk együtt. Kuplékat énekelünk, egy jazz- paródia kedvéért még gengerszternek is beöltöztünk. De ez nem volt valami szörnyűség, sok kántor megtette előttünk is, csak mi mindig visszatértünk a hivatásunkhoz.

Hogyan él tovább a liturgiai tradíció? Szájról szájra, apáról fiúra, mesterről tanítványra száll?

Ma már minden liturgikus zene le van jegyezve rendes kottával. Egy egész szekrényre való van, csak a liturgikus zenéből; zongorakivonatok, kórus kották is. Az askenázi liturgiában két tradíció él: a német és a kelet-európai. A német az kemény, egyértelműen templomi zene. A másik ág érzel-

mesebb, személyesebb. A legendás nagy kántorok mind Kelet-Európából jöttek. Mióta én énekelek, a megszokott dallamok közé sok helyen bekerült például a Carlebach melódia is. Ezek vidám, örömteli zenék. A liturgia nem sokat változott, az előadásmód viszont nincs megkötve. A tempó, vagy hogy mennyire és hogyan díszít a kántor egy dallamot, az a zsinagóga közönségétől függ. Figyelj csak.

(A beszélgetésünk e pillanattól színi előadás jellegűt ölt, Simon szemlélteti is, amit mesél. Már ezért megérte eljönni.)

Három kántor elmegy egy próbaéneklésre. Felállnak a bima elé. Az egyik nagy szakállú haszid a régi kelet-európai hagyomány szerint énekel, és persze jiddis akcentussal. A másik Bécsből jön, és kivág és lebegtet, mintha a Staatsoper színpadán lenne. A harmadik meg tiszta jazz-singer. Oké? Na, szerinted ki kapja meg a munkát? Aki swing tempóban nyomta. Ma a legtöbb templomban nem érdekli az embereket a kemény hazanut (kántorkodás). Nem akarják három-négy órán át hallgatni, ahogy a kántoruk hosszan elnyújtja az imákat. Ha eljössz hozzám Sidney-be, a templomba egy péntek este: az happy! (Ujjaival csetintget, mint az előbb swingnél.) Én mindig fiatalosabban énekelek, mint azok, akiktől tanultam, és sokat improvizálok. Szeretem, ha minden szombat más egy kicsit. Ez a közösségtől is függ, meg az én pillanatnyi érzéseimtől is. Ez ima. Persze minden kántornak vannak stílusjegyei, amiről fel lehet ismerni, de ennél sokkal fontosabb, hogy a hazan a saliach haciburi, a közönség küldöttje. Ez a legfontosabb törvény. Ha a kántor ezt elfelejti, és csak magára figyel, az baj.

Te énekelteél világ minden pontján...

Na, az Antarktison nem!

...ha belépsz egy zsinagógába, rögtön tudod, hogy ott mit szeretne a közösség?

Ha a jeruzsálemi nagy zsinagógában énekelisz, kórusal, nagy közösségnek - az egészen más, mint egy kis templom. Ezt azonnal meg lehet érezni, ha ott állsz. Pár éve jártam Bnei Brakban. Ott kórus is volt. Vért izzadtam, mert minden imát hallani akartak. Négy órán keresztül tartott! A Sacharit (reggeli ima) Sydney-ben 25 perc, itt két óra volt! Viszont a földrajzi, habitusbeli különbségek már eltűnőben vannak. Ma már Németországban is úgy imádkoznak, mint Tel-Avivban. Akik híres jeke (német nyelvterületről származó) kántorok voltak, már nem élnek. Németországban is emigráns kántorokat hallasz, lengyeleket, ukránokat, oroszokat. Elmosódnak az iskolák

közötti különbségek.

Hogy telik az életed szombattól szombattig?

Én nem csak kántor vagyok, mindig is volt mellette más munkám. Hét közben ingatlanokkal foglalkoztam, bútörizmem volt és üzleteim is. Szombaton felvettem a templomjáró ruhámat, és imádkoztam, énekeltem megint. De most már semmi üzlet, mindent eladtam. *No more business!* Maradt a család. Chaim fiam kántor itt, Tel-

Avivban, így izraeli nagypapa is vagyok. Mimi lányom Sydney-ben lakik, öt gyermeke van. A kisebbik fiam, Dov, Melbourne-ben él, ő háromgyerekes. Kántor ő is, neki is van világi foglalkozása, egy bankot vezet meg szembányák üzleti ügyeit intézi. A legidősebb unokám már 23 éves, de még hajadon. Dédunokám pedig még nincs.

Farkas Simon, a híres kántor most teljesen átalakul nagypapává. Előveszi a mo-

bilját. Egy gyönyörű hangú, mesés lány vizsgakonzertjét nézzük-hallgatjuk. *Az unokám a Sydney-i konzervatórium ének szakára jár!* - mondja, és boldogan mosolyog. Én meg azt gondolom: Mondhat akármit, dinasztia ez...

(Köszönet *Vadász Évának*, az *Új Kelet* főszerkesztőjének, az interjú megírásában nyújtott segítségével!)

Silló Sándor

(Forrás: izraelinfo.com)

Teltházias örömszene - könnyekkel

Jótekonysági koncert helyszíne volt a budapesti Hegedűs Gyula utcai zsinagóga, ahol a kárpátaljai magyarokért, ukrainai hittestvéreinkért és minden szenvedő, rászoruló emberért szóltak a dalok. Bíró Eszter, Gazda Bence, Gerendás Péter, Jávori Ferenc (Fegyva), Klein Judit, Nógrádi Gergely, Teszter Nelli és az ukrán Viktoria Voronyina szívvel-lélekkel előadott produkciói hatalmas sikert arattak.

Ha nem tudtam volna, hogy milyen tragikus apropó kapcsán vagyok jelen ezen a koncerten, akkor a fellépő művészek fénylő arcát és ragyogó tekintetét látva könnyen azt hittem volna: csak egy kis örömszenelesre gyűlt össze néhány zenészbárát, hogy a dalok erejével röptessenek minket abba a láthatatlan dimenzióba, ahová csak a határokat nem ismerő zene képes teleportálni az emberi lelkeket.

Csak hát a fellépő művészek most *Ukrájnáért*, a békéért, a szenvedőkért, a menekültekért adtak jótekonysági koncertet, s ez aligha nevezhető örömszenelesnek - s mégis, a színpadról olyasféle pozitív energia áramlott a tömött padosorok felé, amitől részint összeszorult a szívünk, másrészt pedig előtört minket a hála és a boldogság érzete: talán mégis van remény, ha ennyi ember képes egy közös célért ilyen embersegesen összefogni.

A nézőket az Ukrajnából származó, s már évtizedek óta *Magyarországon* élő *Teszter Nelli* zongoraművész köszöntötte, kitérve arra, hogy neki közeli rokonai, barátai, ismerősei élnek a harci zónában - ez az oka annak, hogy a háború által okozott sebek őt éppen úgy megviselik, mint az ot-taniakat. Majd a színpadra szólította *Mester Tamást*, a *Budapesti Zsidó Hitközség* (BZSH) elnökét, aki föltette a kérdést:

- Gondoltuk volna a holokauszt, a berlini fal leomlása, majd a délszláv háború után, hogy a sokat szenvedett Kelet-Európa

ismét egy háború színtere lesz? Ebből is lát-szik, hogy a képzelőerőt felülmúlja a valóság.

Mester Tamás föltette azt a kérdést is: mi a magyar zsidók rendeltetése ezekben a nehéz órákban, amikor a szomszéd országból nemzetesvéreink, hittestvéreink és mások kénytelenek mindenüket hátrahagyva menekülni?

- A Tóra, mint mindig, mutatja az utat: szeressétek az idegent, mert idegenek voltatok Egyiptom országában - mondta. - A MAZSIHISZ, beleértve a legnagyobb hitközséget, a Budapesti Zsidó Hitközséget, teszi a dolgát. Segíti a háborús gyötrelmek-től szenvedőket információkkal, lakhatással, segélyekkel, számos egyéb támogatással. A támogatás egyik formája ez a mai nemes kezdeményezés is, hiszen e koncert közönsége a jegyek megváltásával segíti szenvedő embertársainkat.

Majd a zenészek voltak azok, akik - idézve a BZSH elnökét - „tették a dolgukat”. S milyen hihetetlen erővel, lelkesedéssel, fénylő kisugárzással léptek a közönség elé!

A fellépő művészeknek - *Bíró Eszternek, Gazda Bencének, Gerendás Péternek, Jávori Fegyva Ferencnek, Klein Juditnak, Nógrádi Gergelynek* és *Teszter Nelinek* - mindössze néhány napjuk volt arra, hogy összeállítsák a műsort és felkészüljenek az előadásra, ám ez a rövid idő egyáltalán nem hagyott semmi nyomot a produkciók színvonalán. Ezt hívják profizmusnak: gyorsan

és a lehető legmagasabb színvonalon hely állni és a maximumot nyújtani.

A koncert egyik meglepetésvendége az ukrán *Viktoria Voronyina* operaénekes volt, aki alig egy hete tartózkodik *Magyarországon*. Néhány nappal ezelőtt kellett elmenekülnie a hazájából, most pedig ott állt egy budapesti színpadon, s olyan szívbe markoló szépséggel énekelt, ami örökké emlékezetes marad. Az ukrán *Volodimir Ivaszjuk* (1949-1979) költő, zeneszerző egyik dalát adta elő, amely úgy szólt most a zsinagógában, mint egy himnusz, a béke, a békevárás himnusza.

Csodálatos este volt - ennél csodálatosabb majd csak az lesz, ha ugyanezt a műsort abból az alkalomból kell megismételni, hogy véget ért a háború. Az majd igazi örömszene lesz, jóval kevesebb könnyel a szemekben.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ), a Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) és a *JCC Budapest-Bálint Ház* ezzel a jótekonysági koncerttel is ki akarta fejezni szolidaritását a háború sújtotta térség lakóival származásra és vallásra való tekintet nélkül.

Az ukrán menekültekkel kapcsolatos segítségnyújtás során a MAZSIHISZ együttműködő partnerei a *Joint Distribution Comitee (JDC)*, a *Zsidó Világkongresszus (World Jewish Congress - WJC)*, a *Jewish Agency for Israel (Szochmut)*, a *JCC Budapest-Bálint Ház*, valamint *Izrael Állam budapesti nagykövetsége. Sálom! Legyen béke mielőbb!*

A koncerten közreműködtek: *Bíró Eszter* (ének); *Gazda Bence* (hegedű); *Gerendás Péter* (ének, gitár); *Jávori Ferenc* - *Fegyva* (zongora); *Klein Judit* (ének); *Nógrádi Gergely* (ének); *Teszter Nelli* (zongora); *Viktoria Voronyina* (ének).

Kácsor Zsolt

(Forrás: mazsihisz.hu)

Kardos Péter

„Semmit nem szerettem volna a véletlenre bízni”

Ötven évvel ezelőtt került a zuglói templomkörzetbe az akkor 35 éves Kardos Péter rabbi, akivel e fél évszázados jubileum alkalmából készítettünk ünnepi nagyinterjút. Beszélgetésünk során szóba kerültek a rabbi hivatalos kuliszatitkái, az államfőkkel való találkozások élményei, érintettük, hogy miért nincsen zsidó pápa, végül kiderül az is: milyen egy közel 86 éves főrabbi is-tenképe?

- Amikor 1972 elején a zuglói templomkörzetbe került rabbinak, melyik volt az a hetiszakasz, amelyről a legelső dróséját mondta a péntek esti szombatfogadáson?

- A *Ki Sziszó* (szefárd kiejtéssel: *Ki Tiszá*) hetiszakaszában kerültem oda.

A rabbidiploma átvétele

- Emlékszik-e arra, hogy azon a pénteken hányan lehettek a Thököly úti zsinagógában?

- Körülbelül húsz férfi lehetett ott. Én akkor 35 éves voltam, a többiek pedig hoz-
zám képest csupa 60-70 éves „véne-
berek” voltak. Pártállami időket éltünk, kö-
vetkezésképpen a fiatalabbak vagy nem
mertek eljönni a zsinagógába, vagy nem
engedte meg a munkahelyi beosztásuk,
hogy szombaton ne dolgozzanak. Ennél-
fogva a következő pár évben a különböző
megbetegedések vagy halálesetek miatt
sajnos jelentősen visszaesett a minjen lét-
száma. Az 1970-es évek elején itt nemcsak
fiatalok, de gyerekek sem voltak. Előfor-
dult, hogy a *Szimchász Tajró* (szefárd ki-
ejtéssel: *Szimhát Tóra*) ünnepén a zsinagó-
gában az egyetlen gyerek az én kislányom
volt, aki akkoriban lehetett három-négy é-
ves.

- Mindebből egy fájdalmas kérdés kö-
vetkezik: tehát azok közül, akik 1972-ben az
első dróséját hallhatták, önön kívül ma már
senki sem él?

- De igen. A feleségem, akivel több mint
55 éve házasok vagyunk. A többiek, akik
akkor ott voltak, már valóban nincsenek
életben.

- Egy rabbi az új közösségében mennyi-
re szorong az első hetiszakasz-magyará-
zattól, amiről nagyon jól tudja, hogy vol-
taképpen az a bemutatkozó beszéde az új
kile előtt?

- Először a dolog technikai részéről
hadd mondjak pár szót, azaz hogyan ké-
szült az első beszéd? Akkoriban minden
egyestemetői, esküvői és zsinagógai be-
szédet előre megírtam és felolvastam. Te-
hát a Thököly úton az első drósémat is pa-
pírról olvastam.

- Azóta is így csinálja?

- Nem, csak az első három évben volt
így. Azóta vagy csak rövidke vázlatokat í-
rok le, vagy pedig fejből beszélek. Kezdet-
ben az önbizalmamat akartam az előre
megírt szövegekkel erősíteni, továbbá nem
akartam a véletlenre bízni, hogy milyen
szavakat használjak.

- A megírt drósék szövegét megőrizte?

- Jobbára igen, sőt, egy részüket ki is ad-
tam a *Síp utcai kevert* című kötetemben.

- Az elmúlt ötven évben volt-e olyan dró-
se, amelynek elmondása elmaradt a zuglói
zsinagógában?

- Hadd oszlassak el egy félreértést: aze-
lőtt nem minden pénteken beszélt a rabbi.
Én is csak úgy tíz éve vezettem be a zsinagó-
gában, hogy minden pénteken drósét
mondok. Egy-egy előadás vagy beszéd ut-
án nem is az a legnagyobb elismerés, a-
mikor *Skajach!*-ot kiáltanak, hanem az, ha
valaki utána odajön hozzám, s azt mondja:
a rabbi úr ugyanazt mondta, amit én is gon-
dolok. Ez a legnagyobb elismerés számom-
ra.

- Össze tudja számolni, hogy az elmúlt
ötven évben az ön rabbisága alatt hány vi-
lági elnöke volt a zuglói templomkörzet-
nek?

- Az eltelt fél évszázadhoz képest nem
olyan nagyon sok. Amikor 1972-ben oda-
kerültem, az elnök *Éber Jenő* volt, akinek a
felesége a divatszakmában szerzett nevet,
hiszen a belvárosi *Rotschild* szalonban dol-
gozott. *Éber Jenő* után következett *Laza-
rovits Ernő*, aki itt dolgozott a hitközségen,
a külügyi osztályt vezette. Őt követte *Or-
bán Ferenc*, aki a neológ irányzathoz átállt
ortodox vonalra, s kivándorolt a lányaihoz
Brooklynba. Ezután *Zinner Iván* lett az el-
nök, aki elhalálozott, s a helyére *Gerő Péter*
került. Ő több cikluson át látta el az elnöki
teendőket, majd pár éve a közösség *Róna
Ivánt*, a MAZSIHISZ turisztikai igazgató-
ját választotta meg elnöknek. Jelenleg is
Róna Iván a zuglói körzet elnöke.

- Az elmúlt fél évszázadban mikor volt a
leglátogatottabb a zuglói zsinagóga?

- Húsz-huszonöt éve voltam a legbüsz-
kébb, mert akkoriban *Budapest*en a miénk
volt a harmadik leglátogatottabb zsinagó-
ga. *Dohány utca*, *Hegedűs Gyula utca*, *Zug-
lói*, ez volt a sorrend. Addigra alakult ki u-
gyanis az a helyzet, hogy többgenerációs
zsinagóga lettünk: azaz együtt jártak a
szombatfogadásokra a nagyszülők, a szü-
lők és a gyerekek.

Egyetértek a jelenleg Amerikában élő
*Orbán Ferenc*cel, aki a zsinagógában han-
cúrozó gyerekek nevetése és visítozása hal-
latán mindig ezt mondta: egy istentisztele-
ten a gyerekhancúrozás zsvajva a legszebb
kísérőzene. Akkoriban nagyszerű közösségi
élet folyt, s habár még nem volt elterjedt
a *Facebook*, mindenki tudott a másiktól, hi-
szen volt alkalmunk személyesen találko-
zni és beszélgetni egymással.

Bihari Andor főkántorral

Igaz, beszélgetés most is van, szoktam
is mondani, hogy ha bejönne hozzánk egy
katolikus, nem tudná megmondani, hogy e-
zek a zsidók itt beszélgetés közben imád-
koznak, vagy imádkozás közben beszélget-
nek?! De ha már a gyerekek szóba kerültek,
hadd hívjam fel a figyelmet egy furcsa je-
lenségre: az a tapasztalatom, s ez nemcsak
Zuglóra igaz, hogy a gyerekek zöme csak a
bár micvóig vagy a *bát micváig* érzi köte-
lességének a zsinagógába járást. Addig
még jönnek, tanulnak, készülnek a nagy e-
seményre, s ha megtörtént, onnantól kezd-
ve mintha elválták volna a köteléket. De ha
vissza is térnek, akkor jó esetben legköze-
lebb talán csak az esküvőjükön látom őket
újra.

- Milyen jó, hogy az esküvőt említi, ép-
pen erre vonatkozik a következő kérdésem.
Mint tudjuk, a rabbi egyik feladata a sok
közül az, hogy összehasonoráljon lányokat és
fiúkat a közösségében. Ez ma is igaz?

- A rabbiknak ez a fajta feladata ma már

jószerével csak múlt időben értelmezhető, mert az internet korában a fiatalok a zsinagógái „házasságközvetítés” nélkül is egymásra találnak. Megjegyzem, annak idején Scheiber Sándor volt a legeredményesebb „házasságközvetítő”.

- Az ön esetében volt erre példa?

- Volt.

- És hány párt hozott össze?

- Az ötven év alatt, ha jól emlékszem, csak kettőt. Én ugyanis nem voltam a „házasságközvetítés” híve, mert túlságosan rizikósnak éreztem. Azt mondtam magamnak, hogy ha végül nem jól sül el a dolog, akkor ne engem hibáztassanak. A horoszkópom szerint a Bika jegyében születtem, tehát olyan a személyiségem, hogy esetleges „házasságközvetítés” esetén nekem jobban kellene ismernem azokat, akiket összehozok, mint a saját gyerekeimet. Ez pedig nem megy.

- Ezt a horoszkóp dolgot nem értem. Ön hisz az asztrológiában?

A rabbi és családja

- Nem. Én a személyi tulajdonságok csoportosíthatóságában hiszek. Egy kíséreltet során bizonyos személyes tulajdonságok és jellemvonások alapján összeválogattak és csoportosítottak különböző embereket, majd megnézték, hogy mikor születtek. Kiderült, hogy a hasonló személyiségű emberek többsége ugyanazon csillagjegy alá tartozik. Ennyi az egész.

- A most következő kérdésre nem muszáj felelnie, ha nem akar, de feltétlenül meg szeretném kérdezni, hogy az elmúlt ötven év alatt megfordult-e a fejében, hogy elhagyja a zuglói körzetet?

- Nemcsak megfordult a fejemben, de el is mentem. Majd két évig Göteborghban dolgoztam.

- De Svédországba nem amiatt ment el, mert a zuglói körzetből lett elege, ráadásul mielőtt elment, eleve tudta, hogy ide fog visszatérni. Én inkább arra gondoltam az előző kérdésemben, hogy volt-e olyan pillanat, amikor azt mondta saját magában, hogy vége, elegendem van, máshol akarok rabbi lenni.

- Értem. Azt kell mondjam, hogy volt ilyen. Talán kétszer vagy háromszor. A hitközség vezetése részéről opció volt a Dohány utcai zsinagóga is.

- S miért maradt mégis?

- Győzött bennem a megszokás. Nem bírom elviselni a változásokat. Ez a tulajdonság is jellemző a Bika jegyében született emberekre. Semmit nem szerettem volna a véletlenre bízni.

- Márpedig a zuglói zsinagóga pár évvel ezelőtti leégése nem akármilyen változást jelentett az életében. Hogyan élte ezt meg?

- A templom elvesztése nálam nemcsak lelki, hanem fizikai tünetekben is jelentkezett. Ugyanis nem sokkal azután, hogy tudomást szereztem a zsinagóga elpusztulásáról, mentő vitt be akut rohammal a kórházba, ahol meg is műtöttek. Kiderült, hogy a rohamot perforált vakbél okozta, amit mások fiatalokukban szenvednek meg, az én esetemben azonban, legalábbis az orvosok ezt mondták, a lelki megrázkódtatás állhatott a háttérben. Mással nemigen lehetett magyarázni, hogy az én koromban miért kell egy embert perforált vakbél miatt megműteni.

- Számos államfővel, miniszterelnökkel találkozott személyesen, legutóbb éppen Emmanuel Macron francia elnökkel. Ki tette önre a legmélyebb benyomást?

- Ezen gondolkodnom sem kell: II. János Pál pápa volt az. Igaz, mivel beszélek lengyelül, vele az anyanyelvén, tehát közvetlenebbül tudtam beszélgetni, de nemcsak emiatt éreztem közel magamhoz. Mély rokonszenvet ébresztett bennem az izraeli látogatása, a zsidóknak okozott szenvedések miatti bocsánatkérése. Olyannyira lenyűgözött a humanizmusa, hogy a vele való találkozás után jutott eszembe életemben először, hogy milyen kár, hogy nekünk nincs pápánk! Igaz, nálunk egy zsidó pápának annyi esélye sem volna, mint sündisznónak a hatsávos autópályán.

- De hiszen az első pápák mind zsidók voltak!

- De nem a zsidóknál...

- A Macron elnökkel való találkozás milyen volt?

- Eléggé hirtelen jött a dolog. Nem véletlenül kérdezték meg tőlem a kedves hitestvérek a Thököly úton, hogy nocsak, nocsak, vajon ki nem ért rá a főbbik közül, hogy pont engem küldtek oda?

- Ez olyan jó poén, hogy itt akár be is fejezhetnék... De azért szükség volna egy jó lezáró kérdésre, csak az a baj, hogy csupa közhelyes dolog jut eszembe. Azt mégsem kérdezhetem meg, hogy mi volt az elmúlt ötven év legszebb pillanata a zuglói zsinagógában...

- Akkor kérdezze meg, hogy hiszek-e Istenben. Ez nem egy közhelyes kérdés egy rabbinak, ugye?

- Nem is rossz ötlet. De mivel tudom,

hogy istenhívő, inkább úgy kérdezném: volt-e olyan pillanat, amikor a világban tapasztalható szörnyűségek miatt elbizonytalanodott a hitében?

- A hitben soha nem bizonytalanodtam el. Volt egy jőnevű professzorom a rabbiképzőben, Benoschofsky Imre, aki a zsidó történelmen keresztül levezette nekünk, hogy milyenek is kell elképzelnünk az Örökkévaló és az ember kapcsolatát. Amiből az derült ki, hogy ez nem afféle adok-kapok viszony. Benoschofsky Imre azt tanította, hogy évtizedek, évszázadok telhetnek el, mire úgymond helyreáll a világ rendje. Mondott is egy példát: ha nincs Auschwitz, akkor most nincs Izrael országa, hiszen a Zsidó Államot a világ lelkiismerete hozta létre.

Olyan nincs, hogy Istenem, intézd el, hogy nyerjek a lottón, cserébe adok százmilliót a zsinagógámnak. Az Isten és az ember, vagy az Isten és a történelem kapcsolata nem így működik.

Macron elnökkel

Ez a viszony nem rövid távú, nem közvetlenül egyértelmű, hanem hosszú távú, évszázadokban mérhető, és csak áttételesen érthető meg. Ráadásul mostanra az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy nincs egységes istenkép. Mindenkinek saját istenképe van.

- Az öné milyen?

- Az én istenképem kulcsa a szabad akarat. Úgy értem, az embernek igenis van szabad akarata, de azt Isten előre tudja. Tudja, hogy mi lesz az, amit az ember a szabad akaratából megtehet és megtesz. Az istenképemet meghatározza még egy dolog, ez pedig az, ami az apámmal történt. A legjobban őt szerettem a családból, de elvesztettem gyerekkoromban, mert 1944-ben megölték. Az ő elvesztését a mai napig nem tudtam feldolgozni. De amikor tizenhat évvel ezelőtt megszületett az unokám, a világ-rajövetelét úgy könyveltem el magamban: őt az Istentől az apám helyett kaptam.

Kácsor Zsolt

(Forrás: mazsihisz.hu)

Wilm Hosenfeld

A német tiszt, aki megmentette a „zongoristát”

Wilhelm Adalbert Hosenfeld német tanárból lett katonatiszt, aki számos lengyel zsidónak segített megmenekülni a holokausztól, mielőtt tragikusan életét vesztette egy szovjet börtönben.

1940-ben, amikor a német hadsereg megszállta Lengyelországot, a zsidókat a varsói gettóba kényszerítették, amely a németek által megszállt területek legnagyobb gettója volt. A gettó lakossága így több mint 400 000 zsidóra duzzadt. 1943 áprilisában a gettó lakói fellázadtak, amikor a nácik az utolsó megmaradt zsidók deportálására készültek. A nácik porig égették a gettót, deportálva az utolsó 42 000 lakost. „Az egykori varsói zsidónegyed nincs többé” - jelentette egy náci tiszt *Berlinbe*.

A lengyelországi zsidókkal szembeni szörnyű bánásmód azonban még néhány németet is megdöbbentett - mint például *Wilm Hosenfeldet*. A *Varsóban* állomásozó német tiszt, Hosenfeld hamarosan annak szentelte magát, hogy zsidókat mentsen meg a brutális náci rezsim elől. Az egyik ember, akit Hosenfeld megmentett, *Wladyslaw Szpilman* volt, a zsidó zongorista, akinek „*A zongorista*” című film állít emléket.

Az 1895-ben született Wilm Hosenfeld az első világháborúban a német hadseregben szolgált, majd tanár, férj és öt gyermek apja lett. 1935-ben Hosenfeld belépett a náci pártba, mivel őt is vonzotta *Németország* korábbi nagyságának visszaállításának ígérete. A második világháború kitörésekor azonban Hosenfeld hamar kiábrándult a náciaktól. A *Wehrmacht* besorozta a veteránt, és Lengyelországba küldte. Hosenfeld saját szemével látta a lengyel zsidókkal szembeni szörnyű bánásmódot Varsóban, ahol a háborús éveket töltötte.

A varsói gettó elborzasztotta Hosenfeldet.

„Ezek az állatok” - írta Hosenfeld a naplójába.

„*A zsidók szörnyű tömeges meggyilkolásával elvesztettük ezt a háborút. Örök átkot hoztunk magunkra, és örökre szégyen borít majd minket*” - folytatta a tiszt. „*Nincs jogunk a könyörületre vagy irgalomra, mindannyian részesei vagyunk a bűnösségnek. Szégyellem magam, amikor a városban járok*” - írta Hosenfeld.

Hosenfeld titokban próbálta megmenteni a lengyel zsidókat. Férfiakat vett fel dolgozni az általa felügyelt sportstadionba. Hosenfeld másoknak szabaddá helyezett

si papírokat szerzett, hogy megszökhessenek a náci börtönökből. Így volt ez 1942-ben *Leon Warmmel* is, aki leugrott egy *Treblinkába* tartó vonatról. Hosenfeld hamis papírokat és munkát adott Warmnak, és ezzel megmentette az életét. 1944-ben Hosenfeld felfedezett egy éhező férfit, aki egy lebombázott varsói épületben rejtőzött el. *Wladyslaw Szpilman* volt az, aki híresség volt akkoriban Lengyelországban. A zongorista és zeneszerző *Chopint* játszott a rádióban, amikor Németország ledobta Varsóra a háború első bombáit. Szpilman is megszökött a vonatról, amely a családját egy koncentrációs táborba vitte. Amikor a nácik minden zsidót deportáltak a varsói gettóból, Szpilman egy elhagyatott épületben rejtőzött el. Hosenfeld itt találta meg Szpilmant. A náci tiszt az elhagyatott kastélyban lévő zongorához vezette a zongoristát, és megkérte, hogy játsszon neki valamit. Szpilman *Chopint* játszott.

Wilm Hosenfeld

A tiszt többször is visszatért, élelmet és meleg kabátot hozott a zongoristának, így az életben maradhatott a háború hátralévő részében. Szpilman megmondta a nevé a tisztnek, és a zongorista megfogadta, hogy a háború után mindent visszafizet. Hosenfeld azonban, mivel szégyellte a nácikkal való kapcsolatát, soha nem árulta el a nevé a zongoristának. 1944 végére a hadiszerecsé Németország ellen fordult. Lengyelországban a szovjet hadsereg előrenyomult és 1945 januárjában elérték Varsót. A szovjetek elfogták Wilm Hosenfeldet, a *Wehrmacht* más tagjaival együtt. Kémkedéssel vádolták és egy katonai börtönbe hurcolták. 1946-ban Hosenfeld egy könyörgő levelet küldött a feleségének. A levélben felsorolta azoknak a zsidóknak a nevé, akiket a háború alatt megmentett. Feleségét pedig arra kérte, hogy keresse meg Warmot és Szpilmant, remélve, hogy segítenek kiszabadítani őt.

Öt év szovjet börtön után Hosenfeld katonai bíróság elé került. A törvényszék 25 év kényszermunkára ítélte a tisztet. Az egyoldalú ítélet szerint Hosenfeld nem védekezett. Egy 1950-ben Szpilmanhoz írt levelében nem más, mint *Leon Warm* fejezte ki reményét, hogy valamit tenni lehet Hosenfeld megsegítésére. „*Mindazok, akiknek Hosenfeld segített, vagy akik más módon kapcsolatban álltak vele, soha nem fogják megengedni, hogy ilyen vádakat fogalmazzanak meg ellene*” - írta Warm.

Hat hónappal Hosenfeld elítélése után Warm meglátogatta Wilm Hosenfeld feleségét is. Warm, aki egész családját elvesztette, még mindig nem tudott segíteni Hosenfeldnek kiszabadulni a szovjet börtönből. Miközben Hosenfeld a börtönben sínylődött, Szpilman megírta „*A város halála*” című művét. Az emlékirat Szpilman lengyel zsidóként szerzett brutális tapasztalatait mesélte el. A könyvben Szpilman írt arról a német tisztről, aki a háború utolsó heteiben megmentette az életét. A memoárból készült később *A zongorista* című bestseller és *Roman Polanski* Oscar-díjas filmje is. 1950-ben Szpilman végre megtudta a tiszt nevé, aki segített neki, de már túl késő volt ahhoz, hogy megmentse Hosenfeldet. A tiszt 1952-ben halt meg, egy szovjet börtönbe zárva. A halál oka valószínűleg kínzás volt.

A háború alatt Wilm Hosenfeld valószínűleg 60 ember életét mentette meg, köztük sok zsidóé. De *Wladyslaw Szpilman* zongoraművész nélkül Hosenfeldet talán elfelejtették volna. Emlékirataiban Szpilman elmesélte, milyen segítséget nyújtott neki Hosenfeld a háború legsötétebb napjaiban. Hosenfeld nélkül Szpilman talán éhen halt vagy megfagyott volna a felszabadulás előtti utolsó hetekben. Élete végén Szpilman levelet írt a *Jad Vasemnek*, amelyben arra kérte őket, hogy ismerjék el Hosenfeldet, amelynek nyomán a *Jad Vasem* vizsgálatot indított. A szervezet átnézte *Leon Warm* leveleit és Hosenfeld saját naplóját. 2008-ban a *Jad Vasem* a „*Világ Igaza*” címet adományozta Hosenfeldnek, így egyike lett annak a kevesebb mint 500 németnek, akiket ezzel a kitüntetéssel ismertek el. *Andrzej Szpilman*, *Wladyslaw* fia, is vett részt a szertartáson. Hosenfeldet olyan emberként jellemezte, aki „*a háború kezdetétől fogva nagyon sok különböző embernek segített, származásra, vallásra vagy fajra való tekintet nélkül*”.

Forrás: neokohn.hu

Az országgyűlés 2000-ben arról döntött, hogy a Holokauszt magyarországi mártíraira gondolva minden évben április 16-án az áldozatokra emlékező nap lesz.

Korábban már megemlékeztem elvesztett családtagjainkról, akikkel soha nem találkozhattunk. Nagyszüleim halálának helyszínéről (Auschwitz) pontos információkkal rendelkezünk, ám nagybátyámmal (apu testvérével) történtek esetében csak egy konkrét dátumig jutottunk el, illetve azt még bizonyosan tudtuk, hogy Buchenwaldban hunyt el.

A kőbányai zsinagóga emléktáblája

Nagyszüleim és gyermekeik (apu és testvére: Tibi) a kőbányai hitközség tagjai, Kőbányán a Körösi Csoma Sándor út 11. számú házban éltek, mely a gettósítást követően „csillagos ház” lett. Tibit (nagybátyám) ebből a házból vitték el a budapesti Mosonyi út 9. szám alatti fogházba (akkor toloncház), mivel illegális politikai tevékenységet végzett, ráadásul zsidó is volt. Minden bizonnyal volt összefüggés a március 19-i német bevonulást követően elrendelt tisztogatásokkal-letartóztatásokkal. Tibi a Mosonyi úti fogházból április 28-án egy feltehetően kicsempészett kis papírdarabra írt üzenetben kérte Kelemen nénit (akiről semmit nem tudunk), értesítse a családját, hogy a Mosonyiban van, és jól van. Tibi ezen üzeneten kívül még tíz alkalommal, a hatóságok által engedélyezett, de ellenőrzött (helyenként cenzúrázott, azaz szövegrészt tussal kihúзва) hivatalos postai levelezőlapra ad magáról hírt (ezek a birtokunkban vannak, megmaradásuk-meglétük történetét a feledés árnyékolja be). Április 29-én, május 1-én, 6-án, 10-én írt haza. A május 10-én dátumozott levélben a rányomott hatósági pecsét arról tájékoztat, hogy internáló táborba indulnak. Május 11-én már a sárvári internáló táborból írt levelében ennivalót kért, május 15-én kelt levelében ismét ennivalót és szalmazsákot kért; utóbbit azért, mert a földön szétszórt szalmán alszanak. Május 18-i levelében azt írta, mégse küldjenek csoma-

got. Ez volt az utolsóként adott életjel, amiről ismeretünk volt. Tévesen úgy tudtuk, hogy május 19-én Sárvárról Buchenwaldba indult a transzport a foglyokkal.

Az említett levelezőlapokat kisgyerekkoromban megkaptam, azóta őriztem (később a család ifjabb tagjai átvették e szerepet). Akkor a zsidó családok felnőtt tagjai „hagyományosan” nem meséltek szinte semmit a történekről, és sajnos már hosszú évtizedek óta nem volt kitől a „tudottakat” pontosítani...

Ám mégis sikerült Tibivel kapcsolatosan részletes, és megrendítő információkhoz jutni. Radnóti Zoltán főrabbi Zolirabbi blogja hívta fel figyelmünket a lehetséges további értesülés beszerzésének reményére; így találtunk rá a németországi Arolsen Archives-re. A családi név szerint kerestünk az archívum anyagaiban, s megtaláltuk Tibi koncentrációs tábori dokumentációját, melyen származása mellett feltüntették (úgy látszik, ezt fontosnak tartották), hogy politikai. Az adattárhoz fordultunk a náluk megtalálható információk megismerése érdekében. Válaszuk így szólt:

„Porosz Tibor 1923 december 24-én született Budapesten. 1944 május 22-én a KL Auschwitzba deportálták Magyarországról. Az A-5072 fogolyszámot kapta. 1945 január 26-án átszállították a KL Buchenwaldba, ahol a 123171-es fogolyszámot kapta. További sorsa ismeretlen.”

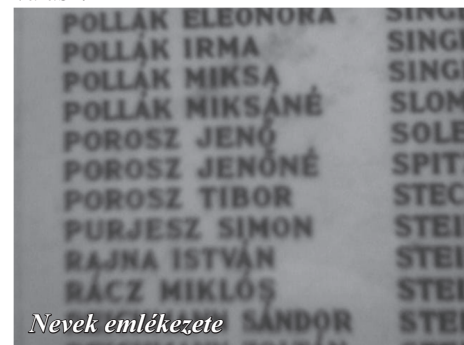
Nem elégedtünk meg ennyivel, ezért esetleges újabb, bővebb tájékoztatásért a buchenwaldi emlékhelytől írásban kértünk segítséget, s ennek eredményeként így még részletesebb felvilágosítást kaptunk, a közölteket a tábori nyilvántartás adatait rögzítő kartotékok másolatainak megküldésével toldották meg:

„Porosz Tibor 1923 december 24-én született Budapesten. Buchenwaldba Auschwitzból 1945 január 26-án érkezett meg. Érkezésekor az úgynevezett Kistábor 58-as blokkjában volt elhelyezve, majd ismeretlen időpontban áthelyezték az 59-es blokkba. Mindkét blokk a Kistábor karantén területének része volt. Skarlát (Scharlach) miatt kezelték a fogvatartottak gyengélkedőjén február 7-től 1945 március 20-ig. 1945. március 21-én 6 pihenőnapra engedték a munkából ("6TS"="6 Tage Schonung). Munkaügyi igazolványán (6861067-es okmány) szereplő bejegyzések szerint a 20. számú munkaügyi kirendeltséghez („Holzhof”, faterlep) osztották be 1945 március 5-én. Ezen a helyen rokkant vagy beteg foglyok tartózkodtak fizikailag kevésbé megerőltető munkát végezve. Saj-

nos nem áll rendelkezésünkre olyan dokumentum, amely betekintést nyújthatna, hogy mi történt Porosz Tiborral, amikor az SS elkezdte tisztogatni a Kistábor részeit. 1945. április 7-től fogvatartottak ezreit kényszerítették halálmenetre délkeleti irányban. Azokról, akik ezekben a napokban hagyták el a tábort, nem létezik nyilvántartás. Sokan meghaltak az úton.”

A látogatók a '80-as évek végén felkerestük, de nem tudtuk, hogy lehetőség van kutatni, ugyanis az emlékhely alkalmazottai közül senkivel nem találkoztunk; csak útbaigazító táblák voltak, ezek mutatták, mit, hol találunk, illetve rövid ismertető szövegeket olvashattunk.

Reménykedve, hogy esetleg még más információkat is megtudhatunk, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárhoz, pontosabban dr. Toronyi Zsuzsához fordultunk segítségért, s a buchenwaldi tábor archívumától kapott adatlapokat továbbítottuk a kutatás segítése érdekében. Nem is késett a válasz:

Nevek emlékezete

„Kollégáim vizsgálata nyomán a következőkről tudom tájékoztatni.

Más túlélői tanúvallomások egybeesnek az Önök által közölt adatokkal. (Lásd pl. Sugár Andor szobrászművész szintén május 18-án Sárváron kelt utolsó levelét in: Söptei István: „Még ici-picit fáj a talpunk, de mindenén vígan röhögünk. Sugár Andor Sárvárról írt levelei. In: Életünk, 1983. 5. sz. 474-478 old.) Eszerint a Magyar Királyi Rendőrség internáló táboraként működő sárvári Kisegítő Toloncházból a magyar hatóságok május 19-én szállították el az első transzportot. A zsidó foglyokat Szombathelyre vitték, ahol átadták őket az SS-nek. Ellentétben a legtöbb magyarországi deportáló vonattal, ez a szerelvény nem Kassán, hanem valószínűleg Ausztrián keresztül érte el Auschwitz-Birkenaut (Auschwitz II.). A többi magyar internálttal együtt Porosz Tibor valószínűleg május 21-én vagy 22-én érkezett meg. Túlélte a selekciót és a válogatást végző SS orvos a munkaképesek közé küldte. Auschwitz-Birke-

nauban az A-5072-es fogolyszámot kapta. Ezt a számot a feljegyzések szerint 1944 május 22-én osztották ki: aznap kétezer magyar zsidót tetováltak A-3103 és A-5102 közötti fogolyszámokkal.

A jelek szerint a következő 8 hónapot Birkenauban töltötte.

1945 elején a Vörös Hadsereg közeledése miatt felgyorsult Auschwitz kiürítése. Tibor január 26-án érkezett Auschwitzból az egyik legnagyobb (több mint 3100 fős) evakuációs transzporttal a KL Buchenwaldba. Itt a 123171-es új (buchenwaldi) fogolyszámot kapta. Az Önök által látott valamennyi dokumentum Buchenwaldban készült róla.

Birkenau

A regisztrációnál azt mondta, hogy szerelő (Monteur) a foglalkozása. A csomagkártya szerint nem volt csomagja ("keine Effekten überstand"). Ez egyébként a legtöbb zsidó fogoly esetében így történt.

Valószínűleg betegen érkezett Buchenwaldba, mert a beteglap hátoldalán szereplő bejegyzés szerint (Einlieferungstag) 1945 február 7-én bekerült a kórházba. Az iraton a Scharlach, azaz a skarlát diagnózis szerepel. A 3xTy u Rch lmp bejegyzés a leletére utal, jelentése nem ismert, valószínűleg a diagnózisra (pl. Ty talán tifusz, Sch skarlát) utal. A beteglapra bejegyezték a kórházból való elbocsátás dátumát (Entlassung): 1945 március 20. Ez alapján úgy tűnik, hogy gyógyultnak nyilvánították. (De nem zárható ki teljesen, hogy meghalt, mivel az Entlassung bejegyzés néha halálesetet takart.) Ebből a dokumentumból egy másikat is kiállítottak az ő számával. Ezen a fogolyszáma után szereplő per jel arra utal, hogy az őt dolgoz-

tató cég/vállalat szakmunkásként (Facharbeiter) többet fizetett utána.

Porosz Tibor sorsával kapcsolatban annyi bizonyos, hogy a beazonosított buchenwaldi áldozatok között nem szerepel. Hasonlóképpen nincs a KL Mittelbauban (más néven Dora) meghaltak, illetve a Bergen-Belsenbe beérkező foglyok között. Szintén nem szerepel a dachauai magyar áldozatok, a flossenbürgi koncentrációs táborba érkezettek, illetve a theresienstadti gettóba átszállítottak között. (Ezekbe a táborokba küldtek transzportokat Buchenwaldból 1945 március-áprilisában.) Sorsa tehát ismeretlen. Elképzelhető, hogy a KL Buchenwald április 11-i felszabadulását megelőző napokban a kiürítés során indított egyik halálmenetben veszítette életét.

Erről a mintegy 12-15 ezer áldozatról sajnos alig maradt fent adat."

Itt megszakadt a fonal.

A levéltári tájékoztatást kiegészítette még a Buchenwaldi Emlékhely és Mittelbau-Dora Alapítvány által kiadott és számkra kicsit később megküldött könyv (Katrin Greiser: Die Todesmärsche von Buchenwald) egy a tábor evakuálását részletező fejezete, mely a buchenwaldi lágérből több irányba terelt, szállított foglyok kinszenvedését dokumentálja. Bár neveket nem tartalmazott az anyag, így Tibivel kapcsolatban sem közöltek semmilyen információt, ám nagyon részletesen leírja a még életben maradt foglyok evakuálását követő hanyattatásaikat, a velük szembeni, még az őrszemélyzet látható, biztos bukása ellenére is megmutató kegyetlenkedéseit. Az életben maradt foglyokat több csoportban különböző irányokban gyalogosan terelték vagy vasúton szállították. Nagy volt a foglyok embervesztesége az SS örök kegyetlenkedései, valamint az ellátás hiánya, a nélkülözés miatt, ill. mert szökés kísérlete közben lelőtték őket.

A washingtoni Holokauszt Emlékmúzeumnál (United States Holocaust Memorial Museum) elérhető adatok-információk újabb lehetőséget jelentettek a kutatáshoz. Az intézmény weboldalán létezik egy 3180 emberről készült névsor azokról, akiket 1945. 01. 26-án Auschwitzból Buchenwaldba átszállítottak. Köztük található Tibi is.

A Yad Vashem nyilvántartási anyagai között csak nagymamám adataival találkoztunk.

Nagyszüleim (ők Auschwitzból nem jöttek haza) és Tibi (foglalkozása valójában műszerész volt) neve a kőbányai hitközség zsinagógájának falán elhelyezett emléktáblán volt olvasható egy ideig, mely emléktábláról készült fényképfelvételt egy kőbányai középiskolások által évekkoráb-

ban rendezett, holokausztra emlékező kiállításon láttuk meg nagypapám (fényképész volt) különböző zsidó eseményeken készült képeivel együtt. Azért írtam azt, hogy „volt olvasható egy ideig”, mert a zsinagóga már régóta megszűnt zsinagógának lenni, falán hatalmas keresztet helyeztek el, a Dávid csillagos ólomüveg ablakokat sűrű háló fedi, teszi nehezen láthatóvá, az emléktábla pedig a zsinagóga faláról a Kozma utcai temetőbe került. Az egykori Cserkesz utcai zsinagóga ma a Mindenki Temploma Gyülekezete objektuma.

Templom a zsinagóga helyén

Utóirat: Nagypapám auschwitzi halálának körülményeiről semmit nem tudunk. A fentebb említett kiállításon bemutatott fényképek mellé a világháló lehetőségeit kihasználva, a múltidő anyagait gyűjtőktől sikerült fotókat megszerezni, melyeket nagypapám fényképészként készített, ezeken a neve és a műterem elnevezése olvasható: „Porosz Jenő, Rekord Fotószalon Kőbánya” (volt olyan kép, melyért cserébe tekintve, hogy hozzátartozóhoz kötődik - a gyűjtő nem kért pénzt.) Nagymamám megérte a láger felszabadulását, kórházba került, de nem sikerült életben maradnia (erről egy hazaérkezett túlélőtől volt információ). Apu MUSZ-os volt Borban, de a menetelés során kettő társával együtt megszökött, s egy ideig a nácinémetekkel szembeálló szerbek között fogtechnikusi ismeretét alkalmazva a csoport „fogorvosa” volt.

A keresésünk eredményéről itthon beszélgetve újra és újra felvetődött, mi lehetett az oka, hogy a tömeggyilkosságok helyszínein ilyen aprólékos, precíz nyilvántartást vezettek a nácinémetek, s nagyon gyakran a későbbi náciperekben is felhasznált fénykép- és filmfelvételeket készítettek. Még akkor is, mikor már a nácinémetek is tudták, hogy nincs tovább. Nincs más magyarázat rá, mint a mások szenvedéseit a végletekig eltorzult pszichikumú-lelkületű (bár itt lélekről beszélni nem is lehet), szadista gazemberség, az aljasság irányította.

Porosz Péter

A Micve Klub programajánlója

Szinetár Miklós és Hámori Ildikó

Szinetár Miklós (Budapest, 1932. február 8. -) Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar színházi, opera-, tévé- és filmrendező, forgatókönyvíró, érdemes és kiváló művész. A Magyar Állami Operaház korábbi főigazgatója, a Magyar Televízió egykori elnökhelyettese.

Huzella Elek irányítása alatt komponálni tanult, valamint énektanulmányokat folytatott Sallai József vezetésével. 1949-1952 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola színházrendező szakán tanult. 1953-1960 között a Budapesti Operettszínház rendezője, majd főrendezője, 1953-2004 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára volt. 1960-1962 között a budapesti Petőfi Színház művészeti vezetője. 1962-1971 között az MTV főrendezője, 1971-1974 között művészeti vezetője, 1974-1979 között művészeti igazgatója, 1979-1986 között elnökhelyettese, 1986-1990 között főrendezője.

Szinetár Miklós

1987-1990 között a Nemzeti Színház felépítésének kormánybiztosa. 1993-1996 között a Fővárosi Operettszínház igazgatója, 1996-2001 között, valamint 2002-2005 között az Operaház főigazgatója. 2000 óta az Operaház örökös tagja. 2003 óta a Kossuth-díj és a Széchenyi-díj Bizottságának tagja. 2004 óta professor emeritus. 2005 óta a Magyar Televízió főmunkatársa. 2007 óta a Tévés Művészek Társaságának elnöke.

Szülei dr. Szinetár Ernő (1902-1996) debreceni születésű idegyógyász és pszichoanalitikus és Révész Malvin (1897-1986) voltak. Apai nagyszülei, Szinetár Sámuel (1877-1944) fakereskedő és Goldstein Szeréna (1881-1944) a holokauszt ál-

dozatai lettek.

Első feleségétől elvált. Második feleségével közös gyermekük Szinetár Gábor. Harmadik felesége: Hámori Ildikó Kossuth-díjas színművésznő, lányuk, Szinetár Dóra Jászai Mari-díjas színésznő.

Hámori Ildikó (Budapest, 1947. január 26. -) Kossuth- és Jászai Mari-díjas magyar színművésznő, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Az Ivánka Csaba Alapítvány kuratóriumának képviselője.

Hámori Ildikó

Már kislánykorában is színésznő szeretett volna lenni, de számára a család az első. Egy iskolai válogatás következtében 13 évesen már tévéfilmben játszott, így ezután, 1960-tól a Magyar Televízió gyermekszereplője lett. 1964-ben érettségizett a Budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban. Ez után egy évig lakberendezőként dolgozott.

A Szinetár házaspár

Mielőtt felvették a főiskolára, 1966-67-ben tagja volt az akkor alakuló, híressé vált, Bodnár Sándor vezette Nemzeti Színház

stúdiójának. Ekkor lépett először a Nemzeti színpadára, amikor *Az ember tragédiája* Major Tamás rendezte előadásával megnyílt Nemzeti Színházként a Hevesi Sándor téri épület.

1971-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán Békés András és Gáti József osztályában. 1971-1980 között a Thália Színházhoz szerződött, ahol főiskolai gyakorlatát is végezte. 1980-1983 között a Népszínházban lépett fel. 1983-tól a Nemzeti Színház, majd 2000-től, az átnevezés után is a Pesti Magyar Színház társulatának művésznője.

Játszott továbbá a Szegedi Szabadtéri Játékokon is. Tagja az Éjszakai Színháznak, 2000-től az Ivánka Csaba Alapítvány kuratóriumának tagja és képviselője.

Színházi szerepei mellett számos játék-, és tévéfilmben látható, illetve szinkronszínészként hallható is.

Forrás: wikipedia.hu

48 év házasság

Legendás szerelemként emlegetik Szinetár Miklós és Hámori Ildikó kapcsolatát. Szinetár Miklós és Hámori Ildikó egy munkahelyen ismerkedtek meg annak idején, az együtt töltött közel öt évtized alatt csak nagyon ritkán dolgoztak együtt, kizárólag akkor, ha már nem volt erre más megoldás.

Lányukkal, Dórával

A rendező már két váláson volt túl, amikor beleszeretett a nála 14 évvel fiatalabb színésznőbe, kettőjük kapcsolatában azonban nem okozott gondot a korkülönbség, mert mint oly sokszor elmondták: az élet dolgairól ugyanúgy vélekednek, mindketőjüknek a legfontosabb a család. Hámori Ildikó könnyedén fordított hátat a színpadnak a lánya, Szinetár Dóra születése után, mint mondta, kiskorától anya akart lenni és ez az igazi főszerep az életében.

Forrás: nlc.hu

Szinetár Miklós és Hámori Ildikó április 10. (vasárnap) 19.00 órától lesznek a Micve Klub vendégei. Beszélgetőtársuk: Bóta Gábor újságíró. Mindenkit sok szeretettel várunk!

A BUDAI MICVE KLUB áprilisi programja

Április 10.
(vasárnap)

19.00 órától SZINETÁR MIKLÓS és HÁMORI ILDIKÓ a *Micve Klub* vendége. Két remekül összeillő ember, *Kossuth*-díjas művészházaspár. Miklós a magyar televíziózás és színháztörténet külön fejezete lehetne, nemrég volt 90 éves, de változatlanul aktív. Ahogy természetesen Ildikó is az, aki mögött színházban, filmen, tévében egyaránt sok jelentős alakítás van. Szellemesen, szemléletesen tudnak mesélni magukról, a világról. Rendszerint markáns véleményük van. Beszélgetőtársuk: **BÓTA GÁBOR** újságíró.

Április 15-23. **PÉSZACH**

Április 24.
(vasárnap)

17.00 órakor ÉLET MENETE. Nagyon nagy tisztelettel és szeretettel várunk titeket 2 év sajnálatos kihagyás után a budapesti Élet Menetén! Bízunk benne, hogy a pandémiai helyzet is addigra talán, ha el nem is tűnik, de megengedi nekünk, hogy ismét több ezren emlékezzünk és emlékeztessünk közösen. Április 24-re már túl lesz az ország a parlamenti választásokon, a húsvéton és a peszachon is, így reméljük, hogy egy nyugodt és szép vasárnap délután ismét nagyon sokan együtt menetelhetünk *Budapest* utcáin. És ígérjük, hogy egy nagyon különleges programmal készülünk, *Oláh Ibolya*, *Födő Sándor* és *Furák Péter* is ott lesz velünk. Várunk titeket és tegyétek meg, hogy addig több alkalommal meg is osztjátok az esemény útvonal videóját közösségi oldalaitokon!

Találkozó: Az Embermentők szobornál (Budapest, Újpesti rakpart és Gogol utca sarok), ahonnan együtt vonulunk a Margitszigetre, a Hajós Alfréd Uszoda elé.

Állandó program

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk.

Rendezvényeinken továbbra is kérjük a szájmazsk használatát!

Boldog Pészachot kívánunk!

Budai Sófár

A BZSH Budai Körzet és a Frankel Zsinagóga Alapítvány havonta megjelenő kiadványa
Elnök: Tordai Péter • Rabbi: Dr. Verő Tamás • Klubvezető: Arató Judit
Főszerkesztő: Sárosi Viktória (sarosimaci@gmail.com, 06-30-551-2002)
A szerkesztőség címe: 1023 Budapest, Frankel Leó út 49.
Iroda: Sárosi Éva • Irodai órák: hétköznap 7-13 óráig • Telefon: 326-1445
Internet: www.frankel.hu • E-mail: info@frankel.hu
Nyomdai előkészítés: Katisch • Nyomda: Gléda Kft.
Támogató: Frankel Zsinagóga Alapítvány, MAZSÖK